

"לְבַנְיָנָה שֶׁל תּוֹרָה" – חֶלֶק קָמַח

שיחה שנמסרה בביהמ"ד מפי רה"י הרב ברוך וידר
לדמותו של הרב צוקרמן זצ"ל

בא בימים

בישיבות, אך אני מתרשם שזה בדיוק מה שהוא היה: יהודי ת"ח, שכל מילה וכל תנועה שלו מחושבת. אחרי שכתבתי את זה ראיתי הבוקר דברים שאמר נכדו:

"סבא היה איש תורה, אדם שאין אצלו דקה מבוזבזת וכל זמן פנוי מוקדש ללימוד תורה. לימוד התורה היה העוגן של חיי, התורה הייתה מוקד חיי".

השתתפנו השבוע בלווייתו של הרב הגדול, הרב אברהם צוקרמן זצ"ל. ליוונו אותו לבית עולמו זקן ושבע ימים, בן תשעים ושמונה שנים ושבוע.

השפת אמת מבאר את משמעות הביטוי הנאמר באברהם אבינו "זָקֵן בְּאֵימִים"¹:

"אדוני אבי זקני מורי ורבי² הגיד בשם הזוהר הקדוש פירוש "בְּאֵימִים", שהביא עמו כל ההארות שהיו לו בכל יום דבר מיוחד שנברא עליו, וכשמת הביא עמו כל הימים וכן כתב בזוהר הקדוש"³.

כוונת הדברים היא שכל יום בחיי של אברהם אבינו היה בעל משמעות. כל יום ויום וכל רגע ורגע היה חלק מיחידה אחת גדולה, ואָרְגָה אחד גדול של חיים שלמים של עבודת ה'. יותר מזה מחדש השפת אמת בהמשך ומסביר שגם כאשר הזקין, עם כל זה היו כל ההארות אצלו בהתחדשות, נשאר בו כח הצעירות והכל היה מתחדש אצלו.

לא הכרתי לעומק את הרב צוקרמן למרות שדברתי איתו כמה פעמים וראיתי

אידיאליסט

רציתי לדבר על נקודה נוספת רלוונטית אלינו מאד מאד שהתעוררתי אליה בהלוויה.

כאשר סיים מזכ"ל בני עקיבא לשאת את דבריו, התחילו לפתע לשיר את המנון התנועה: "יד אחים לכם שלוחה"⁴. ברגעים אלו ראיתי דבר מדהים שריגש אותי מאד, דבר שיש לו משמעות להיום ולחיי בני הישיבה בעוד עשרים ושלושים שנה. כשהתחילו לשיר את המנון, התרומם ראש ישיבה אחד ועוד ראש ישיבה, עוד ר"מ אחד ועוד איש ציבור בעל השפעה עצומה בעם ישראל, ואז הבנתי דבר גדול מאד: כולנו בוגרי תנועת בני עקיבא. היה ניכר שכולם קמו מתוך הרגל ילדותם.

¹ בראשית כד א

² הכוונה היא לבעל חידושי הרי"ם מייסד חסידות גור

³ שפת אמת חיי שרה תרל"א ד"ה א"ז

⁴ אין כאן המקום לדון אם שייך לשיר בלוויית המת, בכל אופן כך היה.

הדרי שליט"א שראה אותו פעם ברגע קטן לומד משניות נגעים.

הרב הדרי סיפר עליו שהיה יהודי של ש"ס, של נשים ונזיקין, ויהודי ת"ח כזה, בן תשעים, עסק בסוגיות של נוער וישב בהנהלה הארצית של בני עקיבא. ארבעה חודשים לפני פטירתו הוא דיבר עם משתתפי סמינריון הדרכה של בני עקיבא על חיים של שליחות, חודשיים לפני פטירתו בפתיחת שנת הלימודים הוא דיבר בפני ילדים בכתה ט', יהודי בן למעלה מתשעים וחמש! הבנתי שיש כאן אהבת ישראל והרגשת אחריות לתורה בעם ישראל ולקדושה ולטהרה במחנה ישראל.

זו לא היתה רק תחושה כזו, אלא גם נכונות לעשות בשביל הדבר הזה. לזה קוראים אדם אידיאליסט, או בלשון אחרת – מסירות נפש. הדברים מתחברים למה שנאמר כאן לפני שבוע⁶, על ת"ח אידיאליסט אחר שהסתלק מעימנו, הרב עובדיה יוסף זצ"ל, שבאהבתו את העם ומתוך הרגשת הצורך בחיזוק התורה בעם היה גם הוא מוכן לנסוע למרחקים עצומים כדי להשפיע על משפחה אחת לשלוח את הילד לחינוך תורני.

עם הפנים לכלל ישראל

כאשר החלטתי לדבר על הרב צוקרמן עיינתי בספר 'שיח רב' שבו ריכז אחד התלמידים בירורי סוגיות חינוכיות ששמע מהרב צוקרמן זצ"ל. בספר זה יש עושר עצום ואני ממש ממליץ לבני הישיבה

בעידן וביום⁵ שבו אנשים לוחמים על עמדותיהם, לפעמים בדרכים לא יפות, שמענו וראינו לנגד עינינו ת"ח ישר דרך, ראש ישיבה, בעצם הראש והמקום של ישיבות ומוסדות תורה רבים (ובניהם גם ישיבת הכותל שהיה מהדוחפים להקמתה וליווה אותה כל השנים), והנה הת"ח הגדול הזה היה חבר בהנהלה הארצית של בני עקיבא, כמעט עד סוף ימיו! בעיני היה הדבר לפלא.

באותו מעמד אמר הרב חיים דרוקמן שליט"א:

"לפני הקמת הישיבות התיכוניות, והרמת קרן החמ"ד, היינו הולכים ללא כיפות, בכובעי קסקט. התביישנו לחבוש כיפה ולומר

"הכוונה צריכה להיות כלפי כלל ישראל..."

בראש חוצות "אנחנו בני הציונות הדתית". קשה להסביר לבני דורינו ודור תלמידינו שלא כך היה מאז ומעולם. היו מי שפרצו את הדרך, הקימו עולה של תורה, בעיר בכפר ובכל מקום – בישיבת כפר הרא"ה בראשות הרב נריה והרב צוקרמן חוללו זאת. מבחינה זאת כולנו תלמידיהם".

ביתם של המחוללים הגדולים האלה היה פשוט וצנוע, הם היו אנשים מיוחדים וגדולים שהתעקשו לנסוע באוטובוס מרחקים עצומים וכך נסעו להקים ישיבות ומוסדות תורה. בין לבין היה הרב צוקרמן מנצל כל רגע ללימוד כפי שהזכיר כאן הרב

⁵ השיחה ניתנה ביום הבחירות לרשויות המקומיות

⁶ בכנס לזכרו של הגר"ע יוסף זצ"ל

הרב צוקרמן, יהודי שבשניות האחרונות שהיה בהכרה עסק בסיום מסכת פסחים (איזו גדלות נפש זו הלואי ונזכה כולנו בגיל תשעים ושמונה להיות דבוקים כך בקב"ה!), ממרום גילו ותורתו, צדקותו ויראת השמים המופלגת שלו משיב על היחס לתנועה הזו:

"בני עקיבא היא תנועת נוער שחרטה על דגלה את בניין האומה. הרב זצ"ל היה חוזר ואומר שכמו שלגוף יש איברים: ידים רגלים וראש, והם גוף אחד, כך יש רבבות אנשים שהם גוף אחד – אומה. עם בני ישראל כגוף אחד. כך כתוב בתפילין של הקב"ה: "מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ", פירושו של דבר שהקב"ה רואה אותנו כגוף אחד".

נשים לב היטב לדברים:

"החינוך בבני עקיבא מכוון ליצירת ציבוריות דתית כללית, שלא כל אחד ידאג ויחשוב רק על עצמו, וה'אני' ימלא את חיו, אלא צריכה להיות לו שאיפה לקשר עם הציבור.

יש רעיון עמוק של מרן הרב חרל"פ במי מרום ב'⁷ המסביר את מאמר חז"ל "אל תפרוש מן הציבור",⁸ בכך שאדם צריך להיות מסור כל כולו לציבור. דבריו מבוססים על ביטוי חז"ל "גמירי צבור לא טעי" ציבור לא טועה, נפש המנותקת מן הציבור עלולה לחטוא, אך אם היא מחוברת לציבור היא לא חוטאת".

ללמוד אותו, יש כאן משנה תורנית ציונית סדורה בכל הנושאים המעסיקים אדם האמור להיות תורני וציוני: החל מנושא תנועת נוער מעורבת, סירוב פקודה בצבא, נסיעה לפולין, חיי בית ועד שאלות של התמודדות עם היצר וטהרת הברית והכל בלשון תורנית חדה וברורה של ת"ח וזקן, ישר דרך, עקבי בשיטתו התורנית והציונית, שמסוגל לשבת בישיבות של ההנהלה הארצית. קשה לתפוס את זה.

את המבט המיוחד שלו שאב מתורתו של הרב חרל"פ נאמן ביתו של מרן הרב זצ"ל. מסופר כאן איך הרגיש הרב צוקרמן זצ"ל אחרי השיחה הראשונה ששמע מהרב חרל"פ. (קראתי גם את הספר על הרב חרל"פ, ואני אחוז התפעלות, אבל לא ידעתי שהרב חרל"פ העביר שיחה בפני חניכי בני עקיבא).

כך כתב הרב צוקרמן אחרי השיחה ההיא:

"דרך ראיית הדברים ניתוחם והצגתם בשפה כה ברורה ונעימה היו עבורי חוויה משמעותית, ממש מהפך, ונפשי נקשרה ברב חרל"פ ובתורתו".

הרב חרל"פ היה יהודי שהיה מצוי בכל הנגלה ובכל הנסתר, ועם זה הוא נתן שיחה לבני עקיבא.

הדברים האלה נוגעים גם אלינו.

בין הנושאים בספר נשאל הרב על תנועת בני עקיבא, ובין היתר על היחס לתנועת נוער מעורבת. אני זוכר שבשיעור א' חבר שלי שאל את הרצי"ה "הרב מותר ללכת לבני עקיבא"? כולנו היינו מדריכים בבני עקיבא והשאלות האלו הטרידו אותנו.

⁷ עמוד קכ

⁸ אבות ב ד

שבאתר הישיבה זה נשמע...), שהכוונה של הלימוד שלנו היא כלפי עם ישראל. אנחנו באים לישיבה ולומדים תורה וזה נפלא, אבל זו צריכה להיות תורה של כלל ישראל, תורה של ללמוד על מנת לעשות וללמוד על מנת ללמד, להעמיד תורה בעם ישראל. גם כאשר אדם יושב עכשיו ועוסק בסוגיה

בבבא קמא, צריך באיזה שהוא מקום במוח להבין שאני לא לומד רק כדי שאני אהיה יותר טוב והילדים שלי יהיו יותר מחונכים, אלא אני לומד תורה בשביל עם ישראל. עם ישראל נושם את

התורה שלי כאן בישיבת הכותל, עם ישראל חי מהתורה שלי גם אם ברגע זה אני לא מדבר עם אף אחד אלא רק עם החברותא שלי. זה צריך להיות באוויר שלנו, בנפש ובנשמה: איננו לומדים תורה רק כדי שנהיה יותר טובים, אלא אנו לומדים תורה של כלל ישראל ורוצים להשפיע בכלל ישראל. אנחנו צריכים לעמול בתורה בתוך הישיבה, אבל צריך שיהיה אכפת לנו מהתורה והקדושה בעם ישראל.

אני אומר את הדברים בכאב, נדמה לי שאנחנו צריכים חיזוק בדבר הזה, והקב"ה נתן לנו השבוע ובשבוע שעבר סיבות שיעוררו אותנו לשים ליבנו לדברים האלו.

כוונתו ב'ציבור' היא לציבור דתי בריא וטוב.

"הכוונה צריכה להיות כלפי כלל ישראל. אני לא רוצה לפצל את האומה הישראלית אבל כדי להשפיע על הכלל כולו צריך ליצור את המסגרת הזאת".

איננו לומדים תורה רק כדי שנהיה יותר טובים, אלא אנו לומדים תורה של כלל ישראל ורוצים להשפיע בכלל ישראל.

יש פה התמודדות עם השאלה האם תנועה מעורבת זה לכתחילה או בדיעבד, מכל מקום זו המציאות בעם ישראל וזה מה שנצרך למציאות הקיימת, וכיוון שהדבר הזה

קיים הוא ראה חובה גדולה לפעול בתוך הדבר הזה, יש על כך סיפורים רבים ואין כאן המקום לספרם.

בשם כל ישראל

מה שיותר חשוב הוא מה שנוגע אלינו. כשאני שואל בחורי חמד רציניים שיושבים ולומדים בישיבה, מה המטרה שלהם בישיבה, אני חייב לומר שאני שומע דברים נפלאים ב"ה. יש פה אנשים נהדרים, אבל תמיד צריך להתרומם עוד ועוד, אלו החיים של יהודי, עד הנשימה האחרונה הוא צריך להתקדם בעבודת ה'. עיקר הדברים הנפלאים ששמעתי היו יצירת קומה תורנית רוחנית, הקף תורני רוחני, הנהגות של תורה ובניית בית של תורה, וכל זה נהדר. אבל חסר לי משהו שלא שומעים מספיק ואינו נמצא כל כך במודעות (אף

להפיץ את האור

'חיים ציונות'

קבענו בלוח הזמנים של הישיבה, ששבת הארגון תהיה שבת מחוץ לישיבה כדי שבני הישיבה יצאו ממידת הענווה הפסולה. ב"ה אני מכיר כל אחד ואחד מבני הישיבה, וכל אחד כאן הוא אדם גדול מלא בתורה ומלא ביראה, זו הישיבה שלנו. יש לכל אחד מהישיבה כוחות גדולים ועצומים, ואני משוכנע שאם מתגברים על הבושה, ועל מחשבות הענווה שאינה במקום הנכון, אפשר ללכת להשפיע כ"כ הרבה תורה ויראה בהזדמנות הזו. לפעול באופן קבוע קשה יותר אך זוהי הזדמנות חד שנתית להשפיע קדושה על בני הנוער, לומר להם שציונות זה לעבוד עם בני אדם ממשיים ולא עם אנשים וירטואליים, ללמד מהי ציונות ומהי תורה ולומר להם שציונות בונים רק מתוך תורה, כמו שאנו מכירים בפוליטיקה הישראלית שאין ציונות אמיתית אם היא לא באה מתוך תורה. תורה של אהבת הקב"ה תורה של אהבת עם ישראל ותורה של אהבת הארץ. זו התורה של בית המדרש שלנו, זו התורה שבה אנו מתחנכים ומחנכים, ובה אנו פועלים, זו התורה שכל אחד צריך לקחת מהישיבה ולפעול איתה בביתו שלו ובעם ישראל כמו שפעלו הרב עובדיה זצ"ל והרב צוקרמן זצ"ל. גדולי דור שנפטרים אינם מסתלקים לשוא, אנחנו צריכים ללמוד מהם, אנחנו לא יכולים להמשיך הלאה בלי לקחת מהם נקודות של חיים ולהגשימם בחיים שלנו.

צאו לומר לבני הנוער את הדבר הזה. אל תחשבו רק על הנעימות של שולחן השבת של אבא ואמא ועל החברים, אלא תחשבו על הרב עובדיה זצ"ל ועל מסירותו, ועל הרב צוקרמן זצ"ל, יהודי בן תשעים שלא מבזבז רגע מחייו ויוצא מבית מדרשו

בשבת הבאה, שבת פרשת תולדות, שבת הארגון של תנועת בני עקיבא. ראשי בני עקיבא היום הם אנשים של צורה, בני תורה ות"ח, התנועה התקדמה המון מאז שאני הייתי מדריך בה. היום למשל, תלמיד חכם בוגר הכולל הוא ראש מחוז ירושלים, ותחת אחריותו כשבעים סניפים. זהו שינוי מבורך. הנושא שנבחר לחודש הארגון ואליו מתחנכים עשרות אלפי ילדים ונוער, במדינת ישראל הוא 'חיים ציונות', זהו נושא חינוכי מובהק.

לפני כשנתיים ביום העצמאות הזמננו לכאן את דוד זיני יהודי בן תורה שהיה אז מג"ד אגוז, בוגר ת"ת מורשה ובוגר ישיבת שבי חברון. הוא סגן אלוף בצה"ל והוא קרא כאן לציבור: "תשלחו את הילדים שלכם לתלמודי תורה!", הוא דיבר בישיבה שיחת מוטיבציה של לימוד תורה. אין זה מקרה שהשבוע יתכן שהוא ימונה למח"ט גולני. זה יהודי שרואים על הפנים שלו שהוא יהודי של תורה, הוא נראה בייני"ש, בן ישיבה, כיפה גדולה ופנים מלאות יראת שמים, והוא קורא לבני הישיבה לשלוח את ילדיהם לתלמודי תורה.

מה דוחף אדם שיש לו שמונה ילדים לחיות חיים שאין בהם לא יום ולא לילה?

ללא ספק רק אידיאלים מביאים אדם להחלטה כזאת, לא בשביל המשכורת. זו ציונות ומסירות נפש על עם ישראל, וכל זה נובע מתורה, תורה עם פנים לכלל ישראל, תורה שמחוברת לציבור, כמו שקראנו בדבריו של הרב צוקרמן קודם. כל זה שייך למושג של 'חיים ציונות'.

ומתורתנו ונוסע באוטובוס להנהלה הארצית כדי להשפיע תורה, קדושה וטהרה בעם ישראל. כנראה שיש הרבה מה ללמוד מהת"ח הזה, ובודאי יש הרבה דברים שיצאו אחר מיתתו, אנחנו ננסה ללמוד שמכוח התורה שאנחנו לומדים אנו משפיעים הרבה בעם ישראל, קודם כל להבין שגם כשאנחנו לומדים תורה בישיבה ועמלים בסוגיות, זו תורה של כלל ישראל. הדבר השני שנלמד ממנו הוא שכשצריך ואפשר, אז חובה להפיץ תורה להאיר את בית ישראל. זה מה שנדרש במצב של עם ישראל היום, כנאמר בשיר התנועה (שחובר ע"י הרב נריה זצ"ל):

"הבה נפיץ את האור הגדול את אור התורה".

נגדל קודם כל את האור הגדול של התורה שבתוכנו, ומתוכו נפיץ אותו בע"ה לכל בית ישראל.

